

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «Національна та інституціональна економіка»

Ступінь освіти	бакалавр
Освітня програма	«Міжнародні економічні відносини»
Тривалість викладання	11, 12 чверть
Заняття:	II семестр 2025/2026 н.р.
Лекції	2 години
Практичні	1 година
Мова викладання	українська
Кафедра, що викладає	Економічної теорії та міжнародних економічних відносин

Кафедра, що викладає: Економічної теорії та міжнародних економічних відносин

Сторінка курсу в СДО НТУ «ДП»: <https://do.nmu.org.ua/course/view.php?id=2166>

Консультації: за окремим розкладом, погодженим зі здобувачами вищої освіти.

Онлайн-консультації: Microsoft Teams – команда «Національна та інституціональна економіка»

Інформація про викладача:

Литвиненко Наталія Іванівна – доктор економічних наук, професор, професор кафедри економічної теорії та міжнародних економічних відносин.

Персональна сторінка – <https://etop.nmu.org.ua/ua/teachers/litvinenko/index.php>

Е-пошта: Lytvynenko.N.I@nmu.one

1 АНОТАЦІЯ ДО КУРСУ

Дисципліна вивчає роль та місце об'єктивних та суб'єктивних факторів як невід'ємної частини сучасної економічної системи.

2 МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета дисципліни – формування компетентностей щодо розуміння функціонування та оцінки впливу об'єктивних та суб'єктивних факторів на поведінку економічних суб'єктів та економічні результати суспільства.

Завдання курсу:

- ознайомити здобувачів вищої освіти з основними теоріями, що існують в рамках інституціональної економіки;
- ознайомити здобувачів вищої освіти з інструментарієм кількісного та якісного аналізу як інституціональної, так і ресурсної складової національної економічної системи.

3 РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

В освітньо-професійній програмі «Міжнародні економічні відносини» спеціальності С1 Економіка та міжнародні економічні відносини спеціалізація С1.02 Міжнародні економічні відносини здійснено розподіл програмних результатів навчання (ПРН) за організаційними формами освітнього процесу. Зокрема, до дисципліни Ф21 «Національна та інституціональна економіка» віднесено такий результат навчання

P8	Розуміти, виділяти й описувати нові явища, процеси й тенденції глобального розвитку, механізми й інструменти реалізації економічної політики та світових інтеграційних / дезінтеграційних процесів, у тому числі та євроатлантичної інтеграції
P10	Ідентифіковувати та виокремлювати особливості функціонування суб'єктів міжнародних відносин та моделей їх економічного розвитку.
P11	Обґрунтовувати власну думку щодо конкретних умов реалізації форм міжнародних економічних відносин на мега-, макро-, мезо- і мікрорівнях.
P12	Здійснювати комплексний аналіз складних економічних систем, зіставляти та порівнювати їх складові, оцінювати й аргументувати оцінки результативності їх функціонування.

Реалізація мети вимагає трансформації програмних результатів навчання в дисциплінарні та адекватний відбір змісту навчальної дисципліни за цим критерієм.

- Знати та розуміти економічні концепції, принципи та інструменти національної та інституціональної економіки

- Знати та розуміти витoki формування та становлення української національної моделі економіки
- Знати та розуміти основні моделі національних економічних систем
- Оцінювати сучасний стан національної економіки на мікрорівні
- Оцінювати та аналізувати сучасний стан національної економіки на мезорівні
- Оцінювати та аналізувати сучасний стан національної економіки на макрорівні
- Оцінювати та аналізувати особливості національної моделі економіки та фактори, що впливають на її формування
- Оцінювати та аналізувати шляхи розвитку соціально-економічної системи України
- Оцінювати результати функціонування національної економіки

4 СТРУКТУРА КУРСУ

ЛЕКЦІЇ
Тема 1 Національна економіка: введення в дисципліну
1.1 Становлення предмета та метода національна економіка
1.2 Предмет та завдання курсу «Національна економіка»
1.3 Суть і значення національної економіки та її складові
1.4 Основні моделі національних економічних систем
Тема 2 Суб'єктивний вибір інститутів як фактор детермінації національних економічних моделей
2.1 Категоріальний апарат інституціональної економічної теорії
2.2. Неформальні правила як детермінанти національних моделей економіки
2.3. Правові системи як детермінанти національних економік
Тема 3 Інституціональний аналіз
3.1. Теорія прав власності
3.2. Теорія трансакційних витрат
3.3. Теорія контрактів
3.4 Теорія ринку та держави
3.5 Теорія суспільного вибору
3.6 Аналіз інституціональних змін
Тема 4 Витoki української економічної культури
4.1. Порівняльна характеристика західноєвропейських, російських та українських соціокультурних цінностей епохи середньовіччя
4.2 Формування економічних цінностей українців у XVIII ст. – XIX ст.
4.3 Вплив командної економіки СРСР на господарську культуру України
Тема 5 Формування сучасної української економічної культури
5.1 Господарча культура ринку
5.2 Особливості формування і розвитку української економічної культури
5.3 Формування інституту власності в Україні
Тема 6 Об'єктивний ресурсний потенціал як фактор детермінації національних економічних моделей
6.1 Об'єктивний ресурсний потенціал
6.2 Праця як провідний фактор сталого розвитку
6.3. Класифікація країн за їх ресурсним потенціалом
Тема 7 Характеристика економічного потенціалу національної економіки України

7.1 Природоресурсний потенціал України
7.2 Демографічний та трудовий потенціал
7.3 Виробничий та науково-технічний потенціал
7.4 Зовнішньоекономічний потенціал соціального споживання
Тема 8 Господарський комплекс національної економіки і його структура
8.1. Основи формування господарського комплексу
8.2. Промисловий комплекс
8.3. Агропромисловий комплекс
8.4. Будівельний комплекс
8.5. Транспорт і зв'язок
8.6. Соціальна інфраструктура
Тема 9 Чинники розвитку національної економіки
9.1 Економічне зростання як категорія національної економіки
9.2 Типи та способи економічного зростання
9.3 Фактори економічного зростання
Тема 10 Державність і державне регулювання національної економіки
10.1 Суть, мета й методи державного регулювання національної економіки
10.2 Державні інститути й механізми регулювання національної економіки
10.3 Підвищення конкурентоспроможності держави як мета державного регулювання національної економіки
ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ
1. Дослідження витоків української національної моделі економіки
1. Оцінка результатів функціонування національної економіки
1. Оцінка сучасного стану національної економіки на мікрорівні
1. Аналіз сучасного стану національної економіки на мезорівні
1. Аналіз сучасного стану національної економіки на макрорівні
1. Дослідження шляхів розвитку соціально-економічної системи України

5 ТЕХНІЧНЕ ОБЛАДНАННЯ ТА/АБО ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Використовується мультимедійне обладнання кафедри економічної теорії та міжнародних економічних відносин, дистанційна платформа Moodle. На навчальних заняттях здобувачі повинні мати: гаджети з можливістю підключення до Інтернету; перевірений доступ до застосунків Microsoft Office: Teams, Moodle; інстальований на ПК та /або мобільних гаджетах пакет програм Microsoft Office (Word, Excel, Power Point); активований акаунт університетської пошти (student.i.p.@nmu.one) на Office365.

6 СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ ТА ВИМОГИ

6.1 Навчальні досягнення здобувачів вищої освіти за результатами вивчення курсу оцінюватимуться за шкалою, що наведена нижче:

Рейтингова шкала	Інституційна шкала
90 – 100	відмінно
75-89	добре
60-74	задовільно
0-59	незадовільно

6.2 Здобувачі вищої освіти можуть отримати підсумкову оцінку з навчальної дисципліни на підставі поточного оцінювання знань за умови, якщо набрана кількість балів з індивідуальних завдань, презентації своїх досліджень та самостійної роботи складатиме не менше 60 балів.

Поточна успішність складається з успішності за розрахункові практичні роботи (максимально оцінюється у 60 балів, кожна робота 30 балів), презентація дослідження (максимально оцінюється у 20 балів) та оцінок за роботу на семінарських/практичних заняттях (оцінюється 10 занять, участь у занятті максимально може принести здобувачу вищої освіти 20 балів). Отримані бали за практичні роботи, презентацію та семінарські/практичні заняття додаються і є підсумковою оцінкою за вивчення навчальної дисципліни. Максимально за поточною успішністю здобувач вищої освіти може набрати 100 балів.

Підсумкове оцінювання (якщо здобувач вищої освіти набрав менше 60 балів та/або прагне поліпшити оцінку)	Екзамен відбувається у формі письмового іспиту, екзаменаційні білети являють 20 тестових запитань та 4 практичних завдання. Кожний тест має один правильний варіант відповіді. Правильна відповідь на запитання тесту оцінюється у 3 бали. Правильне вирішення практичного завдання оцінюється у 10 балів. Практичне завдання оцінюється шляхом співставлення з еталонними відповідями. Максимальна кількість балів за екзамен: 100
Практичні / Семінарські заняття	Розв'язання задач. Максимально оцінюються у 20 балів (10 занять×2 бали/заняття).
Презентація дослідження	Побудовано на дослідженнях зроблених в практичних роботах. Максимально оцінюється у 20 балів.
Розрахункова практична робота	Охоплює матеріали практичних занять та індивідуальних робіт. Має містити результати наукового дослідження. Максимально оцінюється у 60 балів.

6.3 Критерії оцінювання *дискусій*:

5 балів: активна участь у дискусії (виступи, коментарі, активне слухання), володіння навчальним матеріалом, наведення аргументованих відповідей із посиланням на джерела.

4 бали: активна участь у дискусії (виступи, коментарі, активне слухання), володіння навчальним матеріалом з незначними помилками за сутністю обговорюваних питань.

3 бали: активна участь у дискусії (виступи, коментарі, активне слухання) без достатнього володіння навчальним матеріалом, що має стосунок до теми обговорення.

2 бали: залученість до дискусії викладачем, неуважність, відсутність достатніх знань про предмет обговорення.

1 бал: залученість до дискусії викладачем, небажання брати участь в дискусії, відсутність достатніх знань про предмет обговорення.

6.4 Критерії оцінювання *розв'язання задач*:

5 балів: отримано правильну відповідь (згідно з еталоном), використано формулу з поясненням змісту окремих її складових, зазначено одиниці виміру.

4 бали: отримано правильну відповідь з незначними неточностями згідно з еталоном, відсутня формула та/або пояснення змісту окремих складових, або не зазначено одиниці виміру.

3 бали: отримано неправильну відповідь, проте використано формулу з поясненням змісту окремих її складових, зазначено одиниці виміру.

2 бали: отримано неправильну відповідь, проте не використано формулу з поясненням змісту окремих її складових та/або не зазначено одиниці виміру.

1 бал: наведено неправильну відповідь, до якої не надано жодних пояснень.

6.5 Критерії оцінювання розрахункової практичної роботи (індивідуального письмового самостійного завдання невеликого обсягу – від 3 до 5 аркушів А4, виконаного у вільному стилі, що відображає власні погляди автора на проблему або питання):

5 балів: наявність заголовку, вступу, однієї-двох тез та аргументів на їхню користь, логічного взаємозв'язку між тезою та аргументами, правильна мова викладення, наявність висновку, дотримання встановленого обсягу. Всебічно розкрито зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використано обов'язкову та додаткову літературу, задачі розв'язано стандартним або оригінальним способом.

4 бали: наявність заголовку, вступу, однієї-двох тез та аргументів на їхню користь, незначні помилки логічного характеру між наведеною тезою та аргументами, незначні помилки у мові викладення, наявність висновку, дотримання встановленого обсягу. В основному розкрито зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використано обов'язкову літературу, задачі розв'язано стандартним способом.

3 бали: відсутність одного з обов'язкових структурних елементів (заголовку, вступу, однієї-двох тез та аргументів, висновку), наявність орфографічних та/або граматичних помилок або недотримання встановленого обсягу. Не здатність до глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, не користується необхідною літературою, допускає істотні неточності та помилки.

2 бали: відсутність одного з обов'язкових структурних елементів есе (заголовку, вступу, однієї-двох тез та аргументів, висновку), відсутність переконливих аргументів на користь тези, значна кількість орфографічних та/або граматичних помилок та/або недотримання встановленого обсягу.

1 бал: неструктурованість роботи, недотримання встановленого обсягу, велика кількість орфографічних та/або граматичних помилок, відсутність переконливих аргументів на користь тези.

7 ПОЛІТИКА КУРСУ

7.1 Політика щодо академічної доброчесності

Академічна доброчесність здобувачів вищої освіти є важливою умовою для опанування результатами навчання за дисципліною і отримання задовільної оцінки з поточного та підсумкового контролів. Академічна доброчесність базується на засудженні практик списування (виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання), плагіату (відтворення опублікованих текстів інших авторів без зазначення авторства), фабрикації (вигадування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі). Політика

щодо академічної доброчесності регламентується положенням «Положення про систему запобігання та виявлення плагіату у Національному технічному університеті «Дніпровська політехніка». http://www.nmu.org.ua/ua/content/activity/us_documents/System_of_prevention_and_detection_of_plagiarism.pdf.

У разі порушення здобувачем вищої освіти академічної доброчесності (списування, плагіат, фабрикація), робота оцінюється незадовільно та має бути виконана повторно. При цьому викладач залишає за собою право змінити тему завдання.

7.2 Комунікаційна політика

Здобувачі вищої освіти повинні мати активовану університетську пошту.

Обов'язком здобувача вищої освіти є перевірка один раз на тиждень (щонеділі) поштової скриньки на Офіс365.

Протягом тижнів самостійної роботи обов'язком здобувача вищої освіти є робота з дистанційним курсом «Інституціональна економіка» (www.do.nmu.org.ua).

Усі письмові запитання до викладачів стосовно курсу мають надсилатися на університетську електронну пошту.

7.3 Політика щодо перескладання

Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин оцінюються на нижчу оцінку. Перескладання відбувається із дозволу деканату за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).

7.4 Відвідування занять

Для здобувачів вищої освіти денної форми відвідування занять є обов'язковим. Поважними причинами для неявки на заняття є хвороба, участь в університетських заходах, відрядження, які необхідно підтверджувати документами у разі тривалої (два тижні) відсутності. Про відсутність на занятті та причини відсутності здобувач вищої освіти має повідомити викладача або особисто, або через старосту. Якщо здобувач вищої освіти захворів, ми рекомендуємо залишатися вдома і навчатися за допомогою дистанційної платформи. Здобувачу вищої освіти, чий стан здоров'я є незадовільним і може вплинути на здоров'я інших здобувачів вищої освіти, буде пропонуватися залишити заняття (така відсутність вважатиметься пропуском з причини хвороби). Практичні заняття не проводяться повторно, ці оцінки неможливо отримати під час консультації, це саме стосується і колоквиумів. За об'єктивних причин (наприклад, міжнародна мобільність) навчання може відбуватись дистанційно - в онлайн-формі, за погодженням з викладачем.

7.5 Політика щодо оскарження оцінювання

Якщо здобувач вищої освіти не згоден з оцінюванням його знань він може оскаржити виставлену викладачем оцінку у встановленому порядку.

7.6 Участь в анкетуванні

Наприкінці вивчення курсу та перед початком сесії здобувача вищої освітим буде запропоновано анонімно заповнити електронні анкети (Microsoft Forms Office 365), які буде розіслано на ваші університетські поштові скриньки. Заповнення анкет є важливою складовою вашої навчальної активності, що дозволить оцінити дієвість застосованих методів викладання та врахувати ваші пропозиції стосовно покращення змісту навчальної дисципліни «Національна та інституціональна економіка».

8 МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Під час *практичних занять* будуть застосовані такі методи навчання:

Діалог. За допомогою запитань викладач спонукає здобувачів вищої освіти до відтворення набутих знань, формування самостійних висновків і узагальнень на основі засвоєного матеріалу.

Навчальна дискусія, дебати. Обговорення важливого питання, обмін думками між здобувачами вищої освіти та/або викладачем, спрямовані не лише на засвоєння нових знань, а й на створення емоційно насиченої атмосфери на занятті.

Демонстрація та обговорення презентацій. Наочний показ медіа-супроводу усного виступу з елементами дискусії.

Виступ. Питання навколо певної теми обговорюється у групах і потім оприлюднюється з подальшою дискусією.

Експертна оцінка. Партнер у парі або група слухачів має зазначити сильні і слабкі сторони індивідуальної роботи здобувача і запропонувати покращення.

Мозковий штурм здебільшого виконується під час групової роботи. Використання методу сприяє генерації творчих ідей і допомагає здобувачам навчитися працювати разом і вчитися один в одного.

Обговорення. Здобувачі розділяються на групи і обговорюють певну тему, викладач прислуховується до обміну думок і за потреби скеровує бесіду. Заохочуйте обговорення та співпрацю між здобувачами вищої освіти кожної групи. Усі повинні вчитися на досвіді один одного.

Завдання на критичне мислення. Здобувачі навчаються продукувати та висловлювати сумніви, ставити питання, пропонувати доповнення щодо фактів та тез, які підлягають критиці у етичній манері для розвитку критичного мислення.

Пошуково -дослідницький метод. Метод залучення здобувачів до самостійних і безпосередніх спостережень, на основі яких вони встановлюють зв'язки предметів і явищ дійсності, роблять висновки, пізнають закономірності.

Метод ситуаційного аналізу. Здобувачі опрацьовують опис реальних, складних та проблемних ситуацій, які слугують для формування професійних знань, навичок та компетентностей.

Метод евристичних питань. За допомогою майстерно поставлених навідних запитань здобувача спонукають самостійно знаходити правильні висновки, формулювати поняття і вирішувати творчі задачі, спираючись на власні знання та досвід.

9 РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Базові

1. Старостенко Г. Г. Національна економіка: навч. посібник / Старостенко Г. Г., Онишко С. В., Поснова Т. В. К. : Ліра-К, 2016. 432 с.

2. Чернявська О.В. Національна економіка: навч. посібник / Чернявська О.В. К.: Алерта, 2018. 502 с.

3. Фертікова Т. М. Інституційна економіка : навч. посіб. / Фертікова Т. М. ; Чорномор. держ. ун-т ім. П. Могили. - Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. П. Могили, 2010. 124 с.

4. Національна та інституціональна економіка. Методичні рекомендації до виконання практичної роботи для бакалаврів спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини» (освітньо-професійна програма «Міжнародні економічні відносини») /Н.І Литвиненко. Нац. техн. ун-т. «Дніпровська політехніка», каф. ЕТ та

МЕВ. Дніпро : НТУ «ДП», 2022. 14 с.

5. Литвиненко Н.І. Інституціональне середовище формування сучасної економічної системи України // Теоретико–методологічні аспекти розвитку сучасної економічної системи України в умовах глобалізації: монографія / за ред. Ю.І, Пилипенка, Е.В. Прушківської. Запоріжжя: ЗНТУ, 2018. С. 6-61.

6. Pylypenko Yu., Pylypenko H., Lytvynenko N., Tryfonova O., Prushkivska E. Institutional components of socio-economic development // *Науковий вісник НГУ*. 2019. №3. С. 164-171 (стаття належить до науко метричної бази даних SCOPUS)

7. Pylypenko Yu., Pylypenko H., Lytvynenko N., Tryfonova O., Prushkivska E. Training institutional development: experience of liberal transformation in Ukraine and Belarus // *Науковий вісник НГУ*. 2019. №4. С. 120-127. (стаття належить до науко метричної бази даних SCOPUS)

8. Pylypenko H., Lytvynenko N., Barna T. Socio-cultural context of innovative development // *Philosophy and Cosmology*. 2019. august. P. 98-111 (стаття належить до науко метричної бази даних Web of science)

9. Статистична інформація // Державна служба статистики України: офіц. веб-сайт. URL: <https://ukrstat.gov.ua/>

10. Resources / Services // United Nations: офіц. веб-сайт. URL: <http://https://www.un.org/en>

11. IMF Country Information // International Monetary Fund: офіц. веб-сайт. URL: <https://www.imf.org/en/Countries>

12. WTO membership // World Trade Organization (WTO): офіц. веб-сайт. URL: https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/org6_e.htm

13. Data and Statistics // World Bank: офіц. веб-сайт. URL: <http://www.worldbank.org/data/>

Додаткові

1. Литвиненко Н. І. Економічна свобода та соціально-економічний розвиток: кроскультурний і часовий вимір. // *Генерування інновацій інклюзивного розвитку: національний, регіональний, міжнародний вимір: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (4–5 жовтня 2018 року)*, м. Запоріжжя. [Електронний ресурс] / Редкол. : Прушківська Е. В.(відпов. ред.) Електрон. дані. Запоріжжя: ЗНТУ, 2018. С. 46-48.

2. Пилипенко Г. М., Литвиненко Н. І. Інноваційний розвиток у контексті економіки і культури. // *Генерування інновацій інклюзивного розвитку: національний, регіональний, міжнародний вимір»: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції Запоріжжя (12–13 жовтня 2021 року)*. [Електронний ресурс] Електрон. дані. Запоріжжя : НУ «Запорізька політехніка», 2021. 1 електрон. опт. диск (DVD-ROM); 12 см. Назва з тит. екрана. С.159-162.

1. Глущенко А. С. Фінанси: Навч. посіб. /А.С. Глущенко. Львів: «Магнолія 2006», 2014. 440с.

2. Підгорний А.З. Фінансова статистика: навчальний посібник / А.З. Підгорний, Т.В. Погорєлова. К. : ФОП Гуляєва В.М, 2020. 204 с.

Фінанси : навчальний посібник / Л.В. Лисяк, С.В. Качула, Л. О. Міщенко, Д. А. Міщенко ; за ред. д. е. н., проф., акад. АЕН України Л. В. Лисяк. Дніпро: ТОВ “Акцент ПП”, 2017. 298 с.